

Література

1. Андрейцев В. І. *Сучасна правнича наука та освіта: на шляху до Болонського процесу* /В. І. Андрейцев //Вища школа. - 2005. - № 3. - С. 36-54.
2. Кремень В. Г. *Вища освіта в Україні. Навчальний посібник* /В. Г. Кремень, С.М. Ніколаско - К.: «Знання». - 2005. - 327 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» //Відомості Верховної Ради. - 2002 - № 20.
4. Ніколаєнко С.М. *Вища освіта - джерело соціально-економічного і культурного розвитку* /С.М. Ніколаєнко - К., «Знання», 2005. - 256 с.
5. *Права молоді в Україні. Методичний посібник* //Видав-во Державного комітету України у справах сім'ї та молоді. - К., 2003. - С. 3-6.
6. Сущенко В. І. *Проблемні питання реформування правничої освіти в Україні в контексті Болонського процесу* /В.І. Сущенко //Вища школа. - 2005. - № 5. - С. 21-25.
7. Савченко С. І. *Правова освіта молоді: сучасний стан та шляхи вдосконалення* /С.І. Савченко //Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства молоді. Наукові праці та матеріали конференції - К, 2001. - Вип. 1. - С. 661-665
8. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (04.07.05 р. N 1013/2005).

УДК 372.2

Н.М. МІСТКОВА

МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті представлено аналіз сучасного стану проблеми реалізації компетентнісного підходу до методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкової школи України.

Ключові слова: методико-математична підготовка, компетентнісний підхід, компетентність, державний стандарт освіти.

Аннотация. В статье представлен анализ современного состояния проблемы реализации компетентностного подхода методико-математической подготовки будущих учителей начальной школы Украины.

Ключевые слова: методико-математическая подготовка, компетентностный подход, компетентность, государственный стандарт образования.

Annotation. The analysis of the modern state of problem of realization of competency build ding approach of methodical-mathematical preparation of future teachers of initial school of Ukraine is executed in the article.

Key words: Methodical-mathematical preparation, competency builds approach, competence, state standard of education.

Постановка проблеми. Початок ХХІ сторіччя ознаменувався зростанням уваги суспільства до вищої освіти, модернізація якої стала об'єктивною необхідністю. Вища освіта у цивілізованому світі є не просто засобом задоволення фахових потреб особистості, вона в значній мірі є духовною необхідністю суспільства. Проте, як констатують аналітики, вища освіта останнім часом стала менш якісною, переважна більшість випускників вищих навчальних закладів виявляють не конкурентоспроможними на Європейському ринку праці, випускникам східноєвропейських університетів пропонують просто фізичну роботу. Це спонукало провідні університети Європи об'єднати свої зусилля в рамках укладеної Болонської Конвенції і започаткувати великомасштабну реформу шляхом створення зони європейської освіти та науки.

На сучасному етапі розвиток вищої освіти підпорядковується законам ринкової економіки, що вимагає постійного поповнення змісту освіти новітніми матер-

іалами, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, розвитку вищої освіти у контексті тенденцій світових освітніх систем.

Посилення вимог щодо професійної компетентності фахівців обумовлює підвищення якості їх підготовки, перегляд змісту навчання, запровадження ефективних педагогічних технологій, форм та методів навчання, введення в професійну освіту (окрім знань, умінь та навичок) нових освітніх елементів - компетентностей, компетенцій і ключових кваліфікацій.

Професійна діяльність фахівця є успішною тоді, коли він ще під час навчання у вищому навчальному закладі набуває досвід практичної діяльності. В основі успішної професійної діяльності є: сукупність компетенцій, які передбачають володіння знаннями, вміннями та навичками в певній галузі діяльності, уміння застосовувати набуті знання та вміння для вирішення професійних завдань, готовність до аналізу проблемних ситуацій та пошуку шляхів їх вирішення, здатність працювати самостійно та в групі тощо. Компетентний фахівець повинен володіти професійними знаннями, вміннями та навичками, приймати правильно найбільш оптимальне рішення; володіти аналітичним і критичним мисленням; розуміти і сприймати точку зору своїх колег тощо. Сформовані компетентності використовуються як у практичній діяльності за фахом, та залежно від умов, обставин та видів виконуваної діяльності. Отже, професійна компетентність виявляється у готовності здійснювати певну діяльність в конкретних ситуаціях. Компетентність фахівця наближена до володіння знаннями, вміннями, навичками та установками, що необхідні для здійснення діяльності в професійних ситуаціях [2].

Реформування початкової математичної освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останні роки в європейських країнах і пов'язані з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання. Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація в компетентності сприяє особистісному культурному росту, розвитку технологій, здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення поняття компетентності в суспільстві, що базується на знаннях. Важливо розуміти яких саме компетентностей необхідно навчати і що має бути результатом навчання.

Одним зі шляхів оновлення змісту математичної освіти й узгодження його з сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їх запровадження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку сучасної методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкових класів з урахуванням компетентнісної моделі навчання.

Аналіз останніх досліджень. У педагогіці та психології вищої школи неперервно досліджується професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкових класів як компетентного, здатного до саморозвитку: підготовка майбутнього вчителя початкових класів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти (Н.М.Бібік, О.Я.Савченко), загальні принципи організації педагогічного процесу та основні напрями конструювання змісту психолого-педагогічної підготовки, що забезпечують формування вчителя-дослідника, який перебуває у постійному пошуку ефективних і раціональних методів навчання і виховання (П.О.Хомич), формування творчої особистості майбутнього вчителя

(Н.В.Кічук, С.О.Сисоєва), організація професійного самовиховання майбутніх вчителів початкових класів (О.Г.Кучерявий), формування етичної компетентності майбутніх вчителів початкових класів (Л.П.Хоружа) та ін.

У науковій літературі існує ряд праць, де розглядається питання удосконалення процесу навчання дітей елементам математики (О.Г.Брежнєва, Т.І.Єрофєєва, Г.М.Леушина, З.Є.Лебедеєва, Т.В.Тарунтаєва, К.Й.Щербакова, О.О.Фунтікова та ін.).

Деякі аспекти формування та розвитку логіко-математичних уявлень та умінь вивчалися Н.І.Багласвою, З.О.Михайловою, А.А.Столяром, Р.Ф.Соболевським та ін. В працях Н.І.Багласвої визначений комплекс умінь, що характеризує логіко-математичну компетентність учнів, виділені деякі прийоми розвитку у дітей узагальнених способів розв'язання математичних завдань, засоби побудови ними своєї пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Стратегія співпраці України з Європейським Союзом передбачає поступове впровадження європейських норм і освітніх стандартів, інтеграцію національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір для підготовки професійно-компетентних фахівців. Професійна компетентність має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості, зосереджує увагу О.І.Пошетун [1]. Сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкових класів базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який озброєний з сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу школи першого ступеня, підготовлений до організації навчальної діяльності молодших школярів як педагогічної взаємодії, що спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності трактується вченими як особистісне утворення, що забезпечує внутрішні мотиви діяльності, педагогічну самосвідомість, педагогічні здібності, знання, вміння та навички, здатність до інтегрування знань, професійно значущі якості особистості. Воно включає особистісну складову (педагогічної самосвідомості, інтересу до діяльності, потреби в ній, мотивів діяльності) та процесуальну (педагогічні здібності, знання про предмет і способи діяльності, навички й уміння, професійно значущі якості) та мобілізує особистість на включення у професійну діяльність [5].

Вимоги суспільства до суттєвого зростання предметної, методичної та наукової компетентності випускників ВНЗ, підготовки вчителя як високопрофесійного фахівця, спроможного до ефективної професійної діяльності спричиняють появу необхідності розробки нових підходів, форм і методів здійснення процесу методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкових класів як складової їх професійної педагогічної освіти.

Модернізація вищої освіти України, зокрема, гармонізація вищої освіти відповідно до основних положень Болонської декларації, позначила важливу проблему реформування системи підготовки фахівців з початкової освіти — підвищення якості освіти, формування готовності випускників ВНЗ до подальшої діяльності й життя в суспільстві. Вирішення поставлених завдань зв'язано з упровадженням у ВНЗ компетентнісно орієнтованої моделі навчання.

У професійно-педагогічній освіті перехід на компетентнісно орієнтовану підготовку розглядається в двох аспектах. По-перше, відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативної складової освітнього процесу - набуття студентами компетентностей. По-друге, постає потреба навчити майбутніх учителів цілеспрямовано формувати в учнів ключові та предметні компетентності [4].

Дослідники вітчизняної професійної початкової освіти (В. Бондар, Н. Бібік, О. Біда, Т. Байбара, М. Вашуленко, П. Гусак, Л. Коваль, О. Комар, Н. Кічук, С. Мартиненко, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошникова та ін.) визначають такі сутнісні характеристики професійної компетентності вчителя початкових класів, як: поглиблене знання предмета; постійне оновлення знань для успішного вирішення професійних завдань; наявність змістового, процесуального та особистісного компонентів.

В Україні дослідження питань упровадження компетентнісного підходу в освіті систематизовано у працях О. Пометун. Вони охоплюють як загальні питання компетентнісного підходу в освіті стосовно формування ієрархії компетентностей (ключових, галузевих, предметних), так і детальну розробку цих питань для освітніх галузь [7].

Вирішення проблеми якості освіти передбачає достатньо радикальну зміну змісту Державних освітніх стандартів підготовки майбутніх учителів початкових класів. Проблема стандартів у вищій освіті за останні роки все частіше досліджується з соціально-педагогічної, філософської точок зору і набуває дедалі більшої актуальності, бо її вирішення не має досконалого виду, адже це повсякчасне збалансовування таких трьох вимог: збереження і примноження національних освітніх традицій; підпорядкування суспільним, економічним, політичним законам сьогодення в контексті розвитку світових освітніх систем; здатність або спроба забезпечувати рух на випередження, інноваційність [3].

Формування професійної компетентності закладено в зміст освітньо-професійної програми спеціальності «Початкова освіта» як складова галузевого стандарту вищої освіти. Цей процес включає оволодіння: змістовим і процесуальним компонентами педагогічної діяльності, знаннями логіки навчальних дисциплін; уміннями оперувати категоріями діалектики та основними поняттями, які утворюють концептуальний каркас педагогічної науки, перетворювати педагогічні теорії в метод пізнавальної діяльності; навички самоосвіти та підвищення рівня кваліфікації, ділового, міжособистісного та педагогічного спілкування [6].

Якщо звернутися до Державних галузевих стандартів зі спеціальності «Початкова освіта», то вони є значним позитивним кроком для підготовки майбутніх учителів початкових класів, однак потребують удосконалення. Так, вони неузгоджені зі стандартами початкової загальної освіти.

Щодо предмета нашого дослідження - формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, то аналіз стандартів методико-математичної підготовки вчителя в Україні показав, що вони орієнтують на вибудовування діяльнісного аспекту процесу підготовки. Поза сумнівом, це має особливе значення в плані професійної підготовки. Студенти повинні: відкривати нові знання; самостійно засвоювати готові математичні знання; розуміти внутрішні та міжпредметні зв'язки, загальність математичних законів; оволодівати новою ідеологією математичної освіти; розуміти функціонування процесу навчання (яке полягає в тому, що кожен окремий учень не копіює знання вчителя, а створює власну картину математичних знань, яка залежить від особливостей сприйняття та переробки інформації); знати психічні особливості, закономірності процесу засвоєння знань учнів, ознайомитися з питаннями психології оволодіння математичними знаннями та ін.

Однак, у пояснювальній записці до програми курсу «Методика вивчення освітньої галузі «Математика» вказується на необхідність формування в студентів професійних умінь щодо організації та здійснення навчально-творчої діяльності молодшого школяра. У змісті навчальної дисципліни виокремлюється робота із завданнями розвивального характеру, передбачається навчання студентів са-

можливо розв'язувати такі завдання, усвідомлення студентами можливості їх використання на уроках математики. Проте, роботу над завданнями розвивального характеру на уроках математики, пропонується майбутньому вчителеві здійснювати локально: на практичних заняттях у вигляді тренування. У програмах з математики не передбачена робота щодо створення студентами завдань комбінованого характеру та завдань, які допомагають розвивати в учнів такі форми думки, як поняття, судження, умовивід [8].

Якість вищої математичної освіти визначається сукупністю показників, які характеризують різні аспекти навчальної діяльності освітньої установи: зміст освіти, форми й методи навчання, матеріально-технічна база, кадровий склад, тощо, та забезпечують розвиток компетенції тих, хто навчається.

Викладачі вищих навчальних закладів, добираючи діагностичні завдання, які передбачають вивчення рівня сформованості компетентності майбутнього вчителя з методики викладання освітньої галузі «Математика» в початковій школі, мають враховувати, що оновлення змісту методи ко-математичної підготовки на засадах компетентнісного підходу спрямовується на чітке структурування вимог до навчальних досягнень студентів (наприклад: знає, усвідомлює, визначає, розуміє, застосовує, володіє та ін.).

Розрізняються два типи навчальних результатів:

— компетентність щодо оволодіння загальними питаннями методики (здатність до визначення цілей, аналізу, синтезу, планування, моделювання, тощо);

- компетентність, яка безпосередньо відповідає предметові, тобто передбачає опанування майбутнім учителем спеціальних методичних вмінь і навичок.

На сучасному етапі реальний зміст стандартів - це дуже детальний, регламентований за видами і часом занять виклад того, чого повинен навчатися фахівець початкової освіти. У той же час стандарти дуже обмежено визначають завдання на «виході» і ще менше - компетенції випускників і шляхи контролю отриманих знань, умінь і навичок. Зміст методико-математичних дисциплін підготовки майбутніх учителів початкових класів спрямований на підготовку майбутніх учителів забезпечувати навчання молодших школярів математики психолого-педагогічно та методично грамотно, але у запланованих навчальних ситуаціях.

Таким чином, залишається відкритим питання доопрацювання Державних стандартів для спеціальності «Початкова освіта». Сучасні вимоги Галузевих стандартів підготовки майбутніх учителів початкових класів, нова концепція особистісно зорієнтованої освіти, зміни, які відбуваються в початковій школі, обґрунтовують необхідність змін і в методико-математичній підготовці студентів педагогічних університетів до роботи з молодшими школярами, що актуалізують дослідників до розроблення шляхів оновлення та вдосконалення цієї підготовки.

У курсі «Методика викладання освітньої галузі «Математика» практична підготовка майбутнього вчителя початкової школи здійснюється під час проведення семінарсько-практичних, лабораторних робіт та педагогічної практики. Форми організації діяльності під час практичної підготовки - активні, нетрадиційні. Ними є:

1. Педагогічний тренінг, що передбачає відпрацювання вмінь і навичок застосування елементів різних навчальних технологій в роботі з дітьми.

2. Ділова професійно-орієнтована гра, спрямована на проектування та мікро-викладання фрагментів уроків математики на основі використання сучасних навчальних технологій.

3. «Мозковий штурм», який використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми, мозковий штурм спонукає студентів розвивати свою уяву і

пнірчісіь, уможливлює вільне висловлювання ними власних думок. Мета «моз-тнішо шгурму» чи «мозкової атаки» полягає у збиранні якомога більшої кількості Іді'й щодо даної проблеми від усіх студентів упродовж обмеженого часу.

4 Робота в малих групах, яка організується для розв'язання складних проблем, що погребують колективного обговорення, і використовується З метою формуван-ні! умінь і навичок діалогічного спілкування, співробітництва, співтворчості,

h Сіворення навчально-методичних матеріалів портфоліо (самостійне та ііинне), яке передбачає проектування майбутніми вчителями вмісту відпо-идіюї складової портфоліо, обговорення з колегами розроблених навчально-м< і одичних матеріалів та оцінювання і самооцінювання навчальної діяльності і іудонтів щодо створених ними окремих складових і в цілому портфоліо та ін.

І перших днів навчання у вищій школі студент - майбутній фахівець - має уї підомити, що якісної професійної підготовки можна досягти лише за умови інші ної наполегливості у самовдосконаленні.

Висновки. Отже, на сучасному етапі розглянуто багато аспектів підготовки і іудпнтів до навчання молодших школярів математики: зв'язок методико-мате-м.пичної підготовки у ВНЗ з курсом математики початкової школи; пошук шляхів іии і рації методико-математичної підготовки студентів; удосконалення методич-ної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до навчання молодших школярів розв'язування задач; формування математичних понять; розвиток ма-іі мпичного мислення учнів; упровадження компетентнісного підходу в систему пнчіїкової освіти та ін.

і огляду на викладене вище, намітимо зміст і шляхи вдосконалення методи-ці м.нпматичної підготовки студентів - майбутніх учителів початкових класів.

Педагогічними умовами, що забезпечують готовність майбутнього вчителя до формування в учнів початкових класів математичних уявлень і понять, є такі:

- комплексне вивчення математичних, психологічних і методичних основ формування уявлень і понять;

- вивчення різних форм і методів формування математичних уявлень і понять, у іпкож можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у цьому процесі;

- проведення інтегрованих лекцій та спецкурсів з метою вироблення розумі-нні! міжпредметних зв'язків між поняттями;

- організація самостійної творчої діяльності студентів із виготовлення дидак-тиках матеріалів, спрямованих на формування в учнів математичних уявлень і понять та здійснення контролю за їх засвоєнням.

Удосконалення методико-математичної підготовки студентів у вищих навчаль-нїї» складах може проходити шляхом оновлення змісту освітнього процесу за 111-унок удосконалення традиційно читаних курсів і розробки системи нових курсів, що і ібезпечують природничо-математичну спеціалізацію. Основними напрям-ми оновлення змісту є: освітня і культурна орієнтованість кожного курсу; профес-іііно педагогічна спрямованість кожної з дисциплін.

Основні напрями вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчите-н»і початкових класів до навчання математики розробляються з урахуванням принципів сучасної освітньої системи. Методисти багатьох педагогічних ВНЗ при ||| і іробці змісту окремих курсів і системи в цілому спираються на концепцію роз-цінку педагогічної освіти в університеті, враховують основні тенденції, що харак-іпри іують розвиток сучасних освітніх систем: диференціацію, інтеграцію, гуман-ішцію, гуманітаризацію.

Література

1. Бондар В. І. Підготовка вчителя початкової школи в умовах запровадження Болонської конвенції: матеріали Міжнародної наук-метод. конф., 1-2 квітня 2004 р / уклад. Л. Л. Макаренко, М. С. Севастьян, О. П. Симоненко. - К: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. - С. 7-16.
2. Коваль Я. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання навчальних технологій у процесі викладання математики / Я. В. Коваль // Початкова школа. - 2004 - № 11. - С. 50-54.
3. Коваль Я. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : монографія / Я. В. Коваль. - Донецьк : Юго-Восток, 2009. - 375 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.
5. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Митник // Початкова школа. - 2008. - № 7 - С. 35-37.
6. Пометун О. Компетентнісний підхід - найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. — 2005. - № 1. — С 65-69
7. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті/ О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.
8. Шульга Г. Б. Підготовка майбутнього вчителя до формування математичних уявлень і понять в учнів початкової школи: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : 13.00 04 - «Теорія та методика професійної освіти» / Галина Борисівна Шульга: Державний пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2007. - 18 с.

УДК 378.147

А.І. МОВЧУН

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗА КОРДОНОМ

Анотація. Стаття присвячена проблемі використання ділової гри в підготовці юристів за кордоном. Досліджуються особливості використання ділових ігор в різних країнах.

Аннотация. Статья посвящена использованию деловой игры в подготовке юристов за рубежом. Изучаются особенности использования деловых игр в разных странах.

Annotation. The article is dedicated to the problem of using of simulation game in education of lawyer in other countries. Particularities of using of simulation game in different countries are explored.

Посилення конкуренції в сучасному світі веде до зміни вимог до підготовки фахівців. Від якості підготовки залежить працевлаштування та подальший кар'єрний ріст випускника вузу. Тому при створенні моделі підготовки фахівців повинні використовуватися методи навчання, які сприяють розвитку в студентів здібностей і формуванню навиків самостійності, системності мислення, творчого підходу до вирішення професійних проблем.

До таких методів належать методи активного навчання, зокрема і ділові ігри. У дослідженні Х. Майхнера [31] відзначається, що людина у процесі пасивного сприйняття запам'ятовує 10% того, що прочитала, 20% - того, що почула, 30% - того, що побачила, 50% побаченого та почутого, а при активному сприйнятті у пам'яті зберігається 80% того, що говорять самі, і 90% того, що роблять або створюють самостійно. Отже, можна зробити висновки, що методи активного навчання значно поліпшують запам'ятовування матеріалу, сприяють його ідентифікації і цілеспрямованій практичній реалізації.